

Xorazm Viloyati Mehnat Bozori Statistikasi

Firdavs Urokov

SamISI Iqtisodiy tahlil va statistika kafedrası assistenti

Erkinova Komila

SamISI Iqtisodiyot yo'nalishi II bosqich talabasi

Annotatsiya: mazkur maruzada mehnat bozori statistikasi mohiyati va vazifalari, mehnat resurslari va harakat ko'rsatkichlari, aholining ish bilan bandligi va ishsizlar statistikasi, korxonalarda xodimlar harakati va ko'rsatkichlari, hodimlar ish vaqti ko'rsatkichlar statistikasi, xodimlar mehnat unumdorligi ko'rsatkichlari bayon qilingan.

Key points: mehnat, resurs, ishsizlar, aholini iqtisodiy faol qismi, balans, aholi ko'rsatkichi, ishchi kuchi, ish vaqti.

Kirish. Mehnat bozori - bu ishchi kuchiga talab va taklif uchrashadigan iqtisodiyot sohasi. Bu ish beruvchilar va xodimlar yollash va ishga joylashtirish bo'yicha bitimlar tuzish uchun o'zaro hamkorlik qiladigan joy. Mehnat bozori bandlik darajasi, ishsizlik, ish haqi, mehnat sharoitlari, mehnat munosabatlari va boshqa ko'plab jihatlarni o'z ichiga oladi.

Mehnat bozorining asosiy elementlariga quyidagilar kiradi:

1. Mehnat talabi: Bu ish beruvchilar o'z biznesi yoki ishlab chiqarishida muayyan vazifalarni bajarishi kerak bo'lgan mehnat miqdori. Ishchi kuchiga talab bozor sharoitiga, iqtisodiy o'sishga va texnologik o'zgarishlarga qarab o'zgarishi mumkin.
2. Mehnat ta'minoti: Bu ma'lum bir soha yoki lavozimda ishlashni xohlovchi va qodir odamlar soni. Mehnat ta'minoti ta'lim darajasi, aholi migratsiyasi, demografik o'zgarishlar va boshqalar kabi omillarga ham bog'liq.
3. Ish haqi darajasi: Bu ish beruvchilar ma'lum bir ish uchun to'lashga tayyor bo'lgan mehnat narxi va ishchilar o'z mehnati uchun olishni kutadigan miqdor. Ish haqi darajasi mehnat bozoridagi talab va taklifga, shuningdek, inflyatsiya, ishchilarning kasbiy mahorati va malakasi kabi omillarga bog'liq.
4. Ishsizlik: Bu faol ish qidirayotgan, lekin munosib ish topa olmagan odamlarning foizi. Ishsizlik mehnat bozori holatining muhim ko'rsatkichi bo'lib, iqtisodiy siyosat va bandlik dasturlari samaradorligini baholash uchun ishlatilishi mumkin.
5. Mehnat munosabatlari: Bu ish beruvchilar va xodimlar o'rtasidagi o'zaro munosabatlar bo'lib, tomonlarning mehnat sharoitlari, huquq va majburiyatlarini belgilaydi. Mehnat munosabatlari mehnat shartnomalari, jamoaviy bitimlar, nizolarni hal qilish va boshqa jihatlarni o'z ichiga olishi mumkin.

Mehnat bozori jamiyatning iqtisodiy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi, chunki u ishchi kuchining mavjudligi, daromad darajasi va ishchilarning turmush darajasini belgilaydi. Mehnat bozorining samarali ishlashi ishlab chiqarishning o'sishiga, innovatsiyalarga va aholi farovonligini oshirishga yordam beradi.

Ishsizlik turlari

Ishsizlik – mehnatga muvofiq aholining bir qismi ish topib bo‘lmaydigan iqtisodiy holatdir. Ishsizlikning bir nechta turi mavjud:

1. Friksion ishsizlik:

Ta’rifi: Yangi ishni qidirish, ko‘chirish, kasb almashtirish bilan bog‘liq vaqtinchalik ishsizlik.

Sabablar: Voluntariy kishilari ishdan chiqib, yanada manfaatli yoki mos bo‘lgan vakansiya qidirishadi.

Tajribasi: Qisqa muddatli.

Misollar: Oliy ta’lim muassasalari bitiruvchilari, ish qidiruvchilar, boshqa shaharga ko‘chib kelgan odamlar.

2. Tarkibiy ishsizlik:

Ta’rifi: Tuzilma (kasb, ko‘nikma) bo‘yicha ish kuchiga talab va taklifning muvofiqligi sababli bo‘lgan ishsizlik.

Sabablar: Iqtisodiyotda tarkibiy o‘zgarishlar, ilmiy-texnik taraqqiyot, korxonalar bankrotligi.

Tajribasi: Uzoq muddatli.

Misollar: Shaxta yopilgani sababli ishini yo‘qotgan shaxterlar, yangi dasturlashtirish tillarini bilmagan dasturchilar.

3. Davriy ishsizlik:

Ta’rifi: Iqtisodiyotda ishlab chiqarishning pasayishi sababli ishsizlik.

Sabablar: Iqtisodiy inqirozlar, ishbilarmonlik faoliyatining pasayishi.

Tajribasi: Inqirozlar davrida ko‘rsatiladi, keyinchalik yo‘qoladi.

Misollar: 2008-yilgi iqtisodiy inqiroz davrida ishsizlik.

4. Mavsumiy ishsizlik:

Ta’rifi: Ayrim tarmoqlardagi ishlarning mavsumiy xususiyati bilan bog‘liq ishsizlik.

Sabablar: Tovarlar va xizmatlarga talabning mavsumiy o‘zgarishlari.

Tahriri: Muayyan davriylik bilan takrorlanadi.

Misollar: Qishloq xo‘jaligida qishloq xo‘jaligida ishsizlik.

Boshqa ishsizlik turlari:

Texnologik ishsizlik: Odamlar mehnatini almashtiradigan yangi texnologiyalarni joriy etishdan kelib chiqqan ishsizlik.

Institutsional ishsizlik: Ishga joylashish tizimining kamchiligi, byurokratiya bilan bog‘liq ishsizlik.

To‘xtab qolgan ishsizlik: Ko‘nikmalar va demollarning tozalashiga olib keladigan uzoq muddatli ishsizlik

Tahlil va natijalar. Xorazm viloyati statistikasi boshqarmasi tamonidan berilgan ma’lumotlar asosida YAIM, aholi jon boshiga YAIMni to‘g‘ri kelishi, inflatsiya, ishsizlik, aholining band qismini ko‘rib chiqamiz:

Iqtisodiy ko'rsatkichlari¹:

	YAIM	Aholi jon boshiga	YAIM o'sishi	Inflatsiya	Ishsizlik	Band aholi
2020	3,6	6 870	2,3%	11,2%	5,3%	63,7
2021	2,6	1346	7,4	10,1%	5,6%	64
2022	2,9	1500	5,9	12,2%	4,9%	64,7

Asosiy sanoat tarmoqlari: qishloq xo'jaligi, yengil sanoat, kimyo sanoati, tog'-kon sanoati

Madaniy:

Til: o'zbek (davlat), rus (keng qo'llaniladigan)

Din: Islom (90%), boshqalar (10%)

Ta'lim: savodxonlik darajasi 99%, o'rta ta'lim 100%, oliy ma'lumot 15%

Sog'liqni saqlash: o'rtacha umr ko'rish davomiyligi 73 yosh, chaqaloqlar o'limi 1000 ta tug'ilishga 25, shifokorlar 1000 kishiga 4,5

Sport: futbol, voleybol, kurash, boks, gimnastika

San'at: teatr, musiqa, raqs, adabiyot, hunarmandchilik

Ijtimoiy:

Aholisi: 1,879,300 kishi (2023)

Aholi zichligi: 62,6 kishi/km²

Shahar aholisi: 43,2%

Qishloq aholisi: 56,8%

Yosh tarkibi: 0-14 yosh 26,4%, 15-64 yosh 67,2%, 65 yosh va undan katta 6,4%

Milliy tarkibi: o'zbeklar (90,4%), qoraqalpoqlar (3,2%), qozoqlar (2,5%), boshqalar (3,9%)

Sog'liqni saqlash:

O'rtacha umr ko'rish: 73 yil

Chaqaloqlar o'limi: 1000 ta tug'ilgan chaqaloqqa 25

1000 kishiga shifokorlar: 4,5

Asosiy muammolar: yuqumli kasalliklar, yurak-qon tomir kasalliklari, saraton

Xorazm viloyatidagi migrantlar soni:

Xorazm viloyatidagi muhojirlarning aniq sonini aniqlash qiyin, chunki u doimiy ravishda o'zgarib turadi.

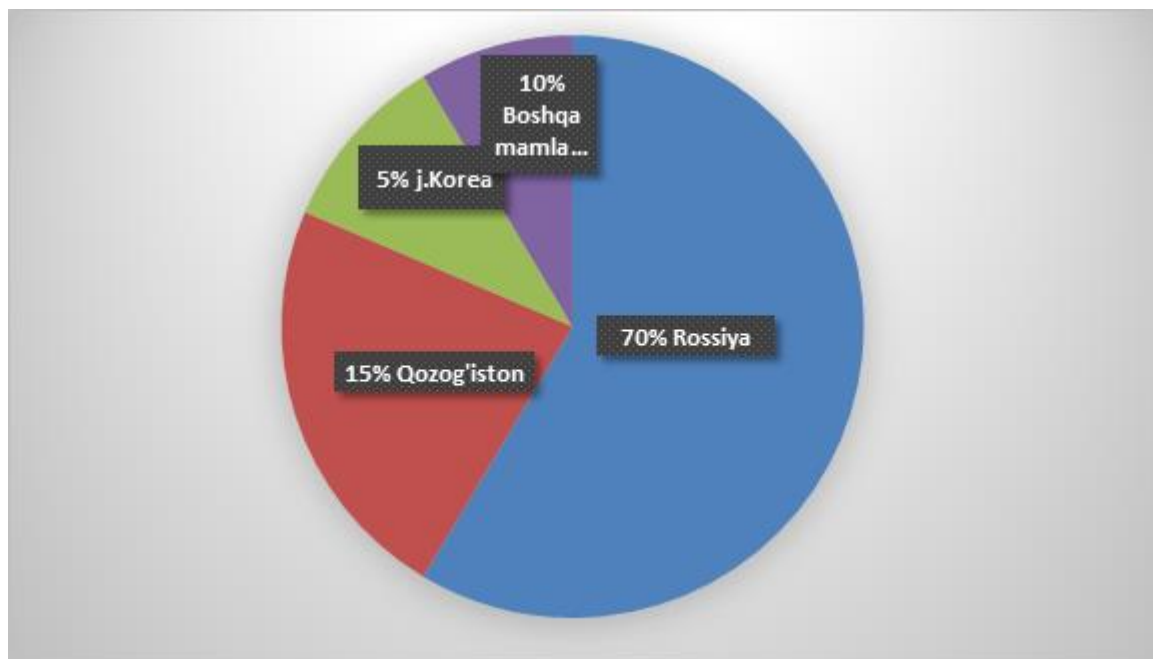
Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra:

2022-yilda Xorazm viloyatidan 123,4 ming nafar fuqaro chiqib ketgan, shundan 97,8 ming nafari (79 foizi) mehnat migratsiyasiga ketgan.

2023-yilda (9 oy davomida) viloyatni 98,7 ming kishi tark etgan, shundan 78,9 ming kishi (80%) mehnat migratsiyasiga ketgan.

Xorazm viloyatidan mehnat muhojirlari uchun asosiy boradigan mamlakatlar quyidagilar:

¹ www.stat.uz

Xulosa va takliflar. Tadqiqot o'rganishdan xulosa shuni ko'rsatadiki aholi bandligi yildan yilga sekinlashib bormoqda, xususan 2020-yilda 63,7%, 2021-yilda esa 64%, 2022-yilda esa 64,7% ni tashkil etadi. Xorazm viloyatida ishsizlar sonini kamaytirish uchun ko'proq ish o'rinlari yaratish va yaxshi kadrlarni yetishtirish kerak, Iqtisodiyot toboro rivojlanib borayabdi ularni ko'pchiligini xizmatlar sohasi tashkil etadi, Respublikamiz ko'p qismi raqamli iqtisodiyotdan foydalanadi aholini ishsiz qismini malaka oshirish uchun o'qitish orqali ish bilan ta'minlash mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. www.stat.uz
2. www.wikipedia.uz
3. www.ziyonet.uz
4. www.lex.uz va boshqalar.